

Tampere

Kivikautinen asuinpaikka Pispä

arkeologinen koekaivaus

2020

Tilaaaja: Elisa Oyj

Laatinut:

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
FM Kalle Luoto

Kannen kuva: Koekuoppa 3 kaivettuna.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	2
2	Alueen sijainti ja topografia	4
3	Menetelmät	4
4	Havainnot.....	6
4.1	Koekuopat.....	7
	Koekuoppa 1	7
	Koekuoppa 2	9
	Koekuoppa 3	11
	Koekuoppa 4	13
4.2	Historiallisen ajan rakenteet.....	14
5	Yhteenveto	18
6	Lähteet	19

Kartat:

Kartta 1.	Tutkimusalueen sijainti. Mk 1 : 20 000.	1
Kartta 2.	Suunnitellun maston ja laitekaapin paikka. Ei mittakaavassa.	2
Kartta 3.	Havainnot ja koekuopat. MK 1 : 500.	6
Kartta 4.	Historiallisen ajan rakenteet. Mk 1 : 500.	14

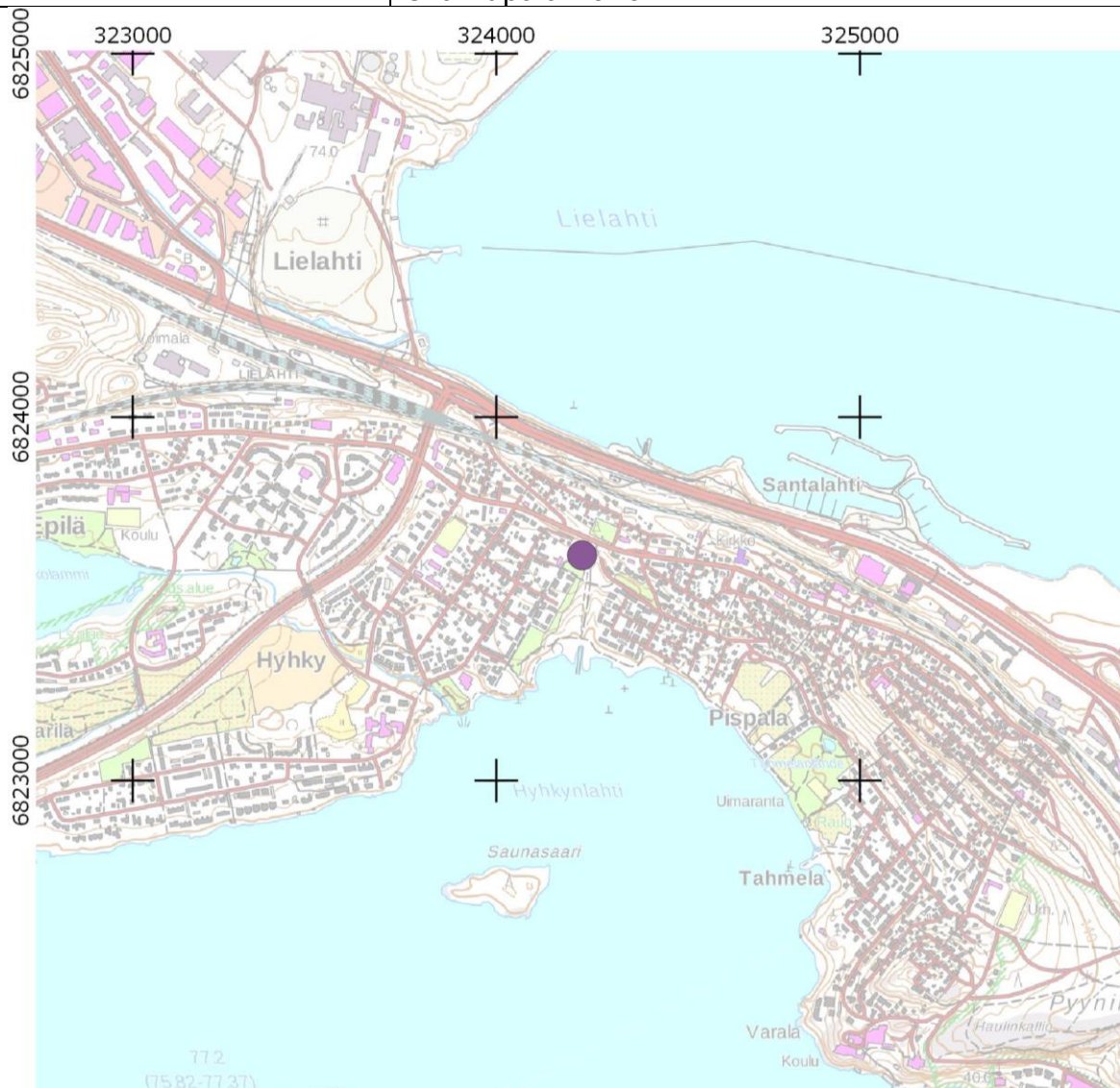
Taustakartat:

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan aineistoa 05/2020
Tampereen kaupunki 06/2020

TAMPERE, PISPA KOEKAIVAUS 2020

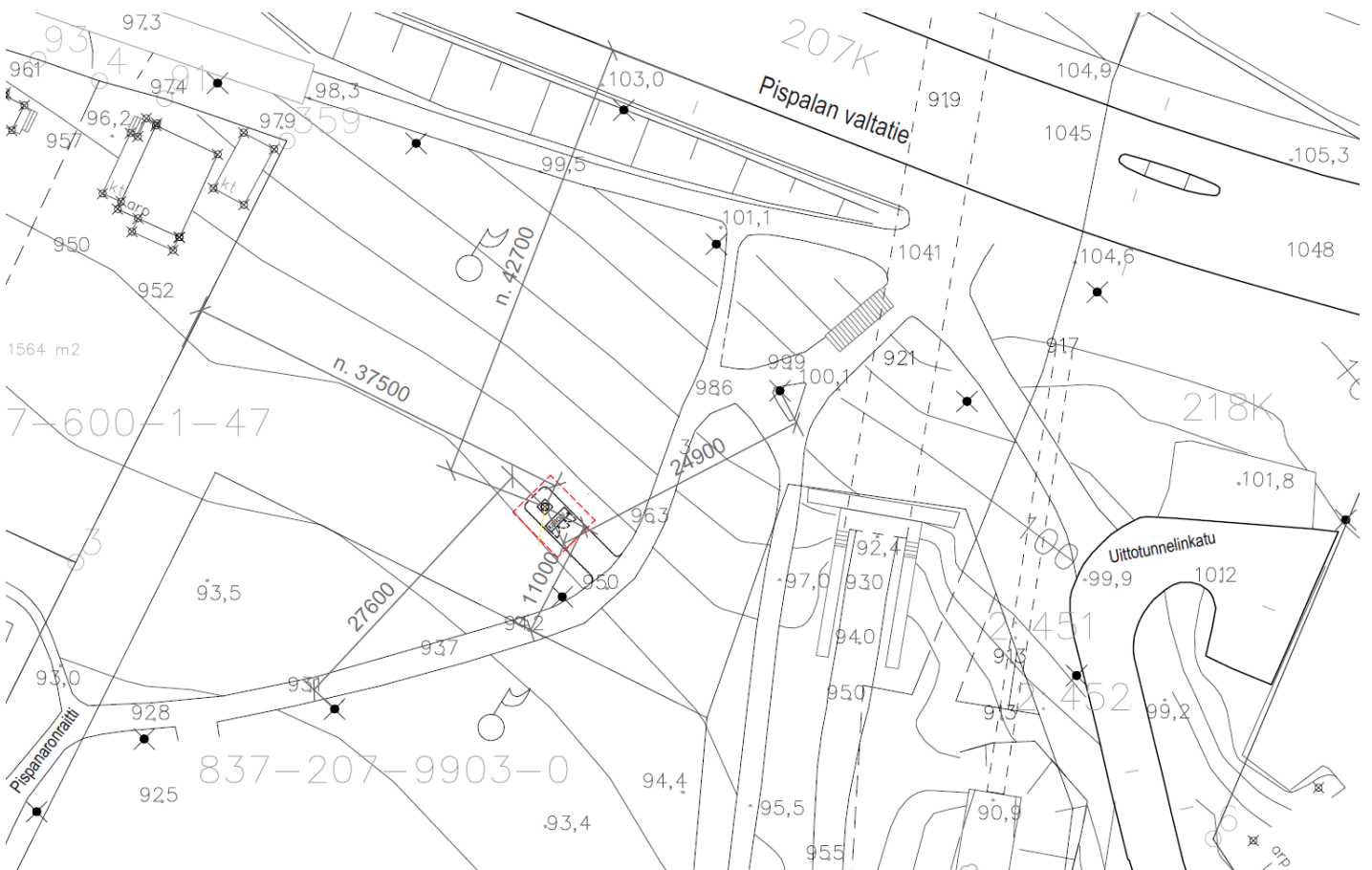
Tutkimuksen laji	Arkeologinen koekaivaus
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Tutkijat	tutkija: FM Kalle Luoto apulaistutkija: FM Teemu Tiainen
Kenttätyöaika:	15.5.2020
Sijainti (ETRS TM 35 FIN):	N = 6823620 E = 324235 Z = m mpy 95
Tutkimusten rahoittaja:	Elisa Oyj
Alkuperäinen tutkimuskertomus:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Muinaisjäännöskohde:	Pispala (837010001)
Tutkimuslupa	MV/70/05.04.01.02/2020
Löydöt:	KM XXXXX:XX
Aiemmat löydöt	KM 18812:1-5 Asuinpaikkalöytö KM 28573:1-5 Asuinpaikkalöytö KM 38264:1-15 Asuinpaikkalöytöjä
Aikaisemmat tutkimukset:	inventointi Aarni Erä-Esko 1948; Jouko Rätty 1971; tarkastus Tuula Heikkurinen-Montell 1993; inven- tointi Teija Nurminen 1994; koekaivaus ja valvonta Ulla Tupala 2010

Kartta 1. Tutkimusalueen sijainti. Mk 1 : 20 000.

1 Johdanto

Toukokuussa 2020 toteutettiin Tampereella Hyhkyn kaupunginosassa Pispala nimisen kivikautisen asuinpaikan lähiympäristössä arkeologinen koekaivaus. Tutkimusalueen läheisyydessä sijaitsee myös perustuskiviä, jotka todennäköisesti kuuluvat paikalla sijaitsevaan Pättiniemenpuiston historiallisen ajan kivirakenteisiin. Tutkimus tehtiin, koska Elisa Oyj suunnittelee paikalle uutta linkkimastoa. Tutkimuksen kustannuksista vastasi Elisa Oyj ja sen toteuttajana toimi Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy. Tutkimusta johti FM Kalle Luoto ja tutkimusapulaisena toimi FM Teemu Tiainen. Koekaivauksen tavoitteena oli selvittää, sijaitseeko muinaisjäännöstä Elisän matkaviestitukiaseman mastohakkeen suunnittelualueella sekä kartoittaa alueen lähiympäristön kivirakenteet. Asennettavan laitekaapin ala on noin 2 neliometriä. Koko hankealueen laajuus on noin 6 x 5 metriä. Koekaivauksen yhteydessä suunnittelualueelle kaivettiin neljä koekuoppaa. Hankkeesta on Pirkanmaan maakuntamuseon lausunto (diar. 785/2019).

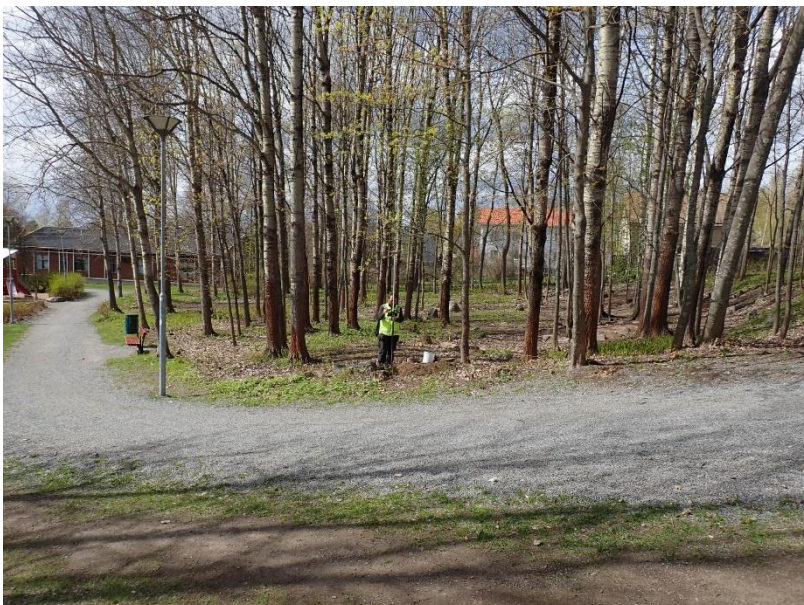

Kartta 2. Suunnitellun maston ja laitekaapin paikka. Ei mittakaavassa.
Lähde: Asemapiirros Elisa Oyj 29.11.2019. Laatinut Sitowise (T. Pulkkinen)

Kuva 1. Ilmakuva hankealueesta vuodelta 1946. Selvitysalue violetilla merkinnällä. Alkuperäinen kuva: Tampereen kaupunki.

Kuva 2. Koetutkimuksen kohteena olevaa aluetta kartoitetaan toukokuussa.

Kuva 3. Havainnekuva laitekaapista. Suunnitelmaesitys 22.10.2019.

2 Alueen sijainti ja topografia

Kivikautinen asuinpaikka sijaitsee 200 m pohjoiseen Pyhäjärven rannasta, Uittotunnelin länsipuolella olevalla etelään viettävällä, hiekkapohjaisella entisellä peltoalueella

Pispä on yksi Tampereen kivikautisista asuinpaikoista ja alueella arvellaan olleen asutusta suomusjärvenkulttuurin ajalta lähtien (Salo 1988, 63). Alueelta on löytynyt keihäänkärjen teelmä ja kivilaji-iskos ja kvartsi-iskoksia (Salo 1988, 142). Pispän asuinpaikalta on löytynyt myös hajalöytönä hiekkakivityypin reikäkivi kampakeraamiselta ajalta (Salo 1988, 66-67). Pispän asuinpaikan itäpuolella on sijainnut historiallisella ajalla Pispän talo ja mahdollisesti varhaiskeskiajalta lähtien kylä (Salo 1988, 142; Adel 2008, 12).

Aarne Erä-Esko suoritti alueella inventoinnin vuonna 1949. Inventointeja ovat myös tehneet Jouko Rätty vuonna 1971 ja Teija Nurminen vuonna 1994. Tarkastuksen alueella on suorittanut Tuula Heikkurinen-Montell vuonna 1993. Vuonna 2008 suoritettussa inventoinnissa tarkastettiin myös Pispalan kylän alue sekä Provastin pihan alue (Adel 2008, 12-14, 110-111). Kesällä 2010 Pättiniemenpuistossa suoritettiin koekaivauksia liittyen puiston leikkikentän uudistamiseen. Tuolloin kivikautisen asutuksen merkkejä, palaneita luita ja iskoksia, tuli esiin lähes jokaisesta koekuopasta. Aikaisempien havaintojen perusteella alueen maankäyttö on ollut huomattavaa. Todennäköisesti alueella sijainnut kivikautinen asuinpaikka on ainakin osittain tuhoutunut. Oletettavasti ainakin ylimmät kerrokset ovat tuhoutuneet aikaisemman pellonmuokkauksen ja rakentamisen (mm. leikkikenttä, tie) yhteydessä.

3 Menetelmät

Työ aloitettiin tarkastelemalla alueen aikaisempaa maankäyttöä karttojen avulla sekä tutustumalla aikaisempiin arkeologisiin tutkimuksiin selvitysalueelta ja sen lähiympäristöstä.

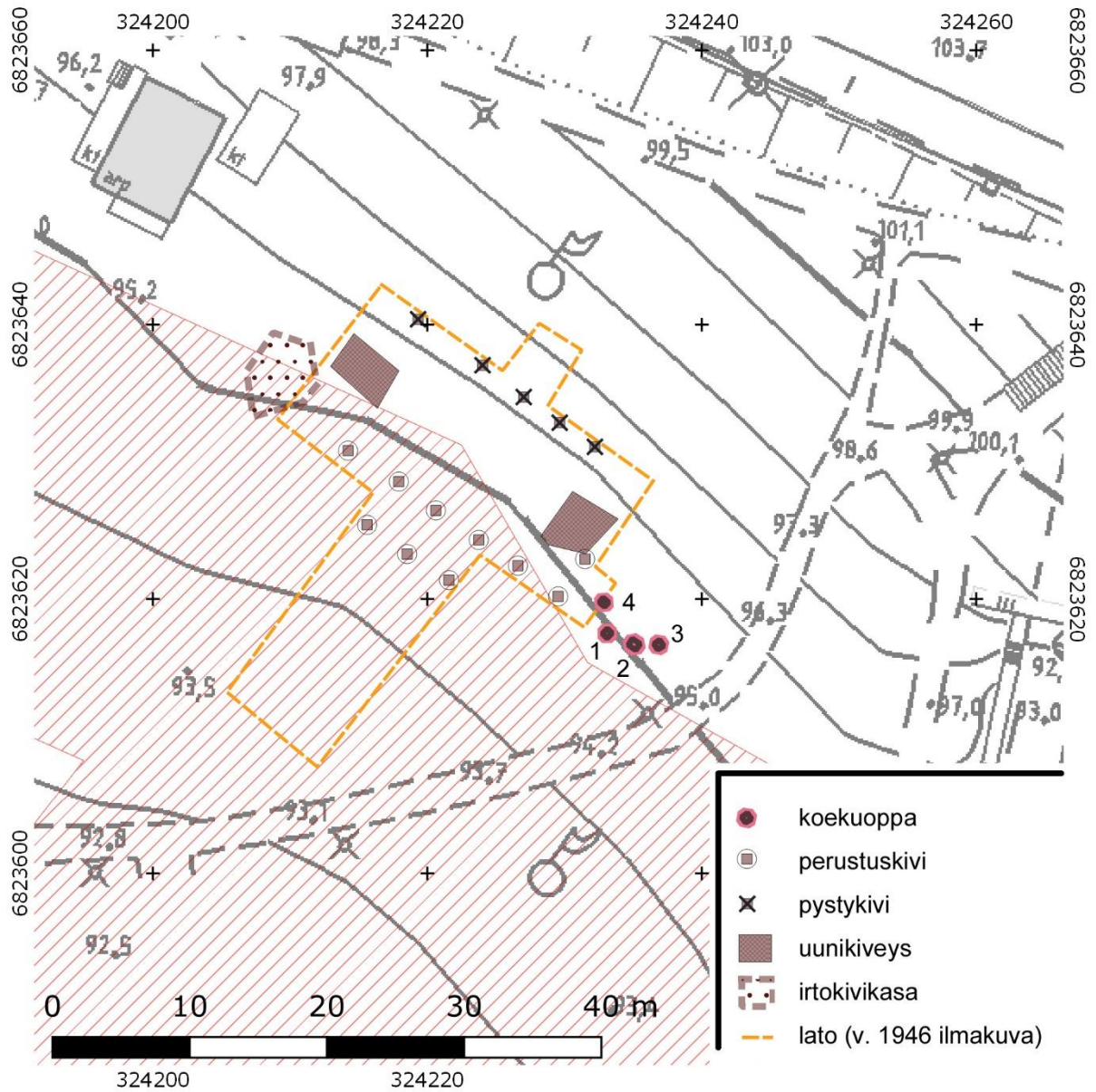
Maastossa tutkimukset keskitettiin suunnitellun tukiaseman alueelle, johon kaivettiin käsityökaluilla neljä koekuoppaa. Maastotyön alkusi tarkastettiin aluksi koko suunniteltu kaava-alue pintapuolisesti. Pääosa maastotyöstä toteutettiin mittaamalla havaittuja rakenteita sekä kaivamalla koekuoppia. Koekuopat kaivettiin maastossa sopiviin paikkoihin, joissa arveltiin olevan vähemmän juuria tai isoja kiviä. Erityisesti kuoppien pohjois- ja koillispuolella oli runsaasti puita-, juuria- sekä kiviä. Koekuopista seulottiin käsi-seulalla alimmat sekoittumattomat tai vain vähäisessä määrin sekoittuneet hiekkansekaiset maakerrokset. Kaivetuista koekuopista havaittiin, että alueella on ollut runsaasti toimintaa viimeisen 100 vuoden aikana, mikä näkyi koekuoppien rakenteessa ja löydöissä.

Koekuopat kaivettiin puhtaaseen pohjamaahan, joka alueella oli hiesumoreenia, ja dokumentoinnin jälkeen täytettiin. Koekaivauksen yhteydessä kaivetut koekuopat dokumentoitiin valokuvaamalla sekä kirjallisin muistiinpanoin. Koekuoppien mittausdokumentoinnissa käytettiin taittomittaa sekä laseretäisyysmittaria. Lopuksi havaitut rakenteet ja koekuoppien sijainti mitattiin Topconin Hiper SR GNSS-laitteiston avulla.

Raportointivaiheessa analysoitiin maastotöiden yhteydessä kerätty aineisto sekä laadittiin raportti ja siihen liittyvät kartat. Karttojen piirtämiseen käytettiin Qgis tietokoneohjelmaa. Raportin koordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN - järjestelmän mukaisina. Inventointiin liittyvät digitaalivalokuvat ja raportin alkuperäiskappale on arkistoitu Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon Tampereella.

4 Havainnot

Kartta 3. Havainnot ja koekuopat. MK 1 : 500.

Rasteroitu alue kuvaa muinaisjännöksen rajausta museoviraston tutkija-aineiston mukaan (wms palvelu, 2.6.2020).

Pohjakartta: Tampereen kaupunki
Maastomittaukset: Kalle Luoto ja Teemu Tiainen
Karttapiirros: Kalle Luoto.

4.1 Koekuopat

Koekuoppa 1

Koko noin 60 x 60 cm

0 – 50 cm	Multa. Sekoittunut maakerros, jossa runsaasti juuria ja historiallisen ajan löytöjä.
50 – 60 cm	Mullansekainen hiekka. Tästä kerroksesta löytyi kvartsi-iskos.
60 – 67 cm	Hiesuinen moreeni. Seassa kiviä, joista suurimmat halkaisijaltaan 15 cm. Kivet pyöristyneitä. Tulkittiin pohjamaaksi.

Koekuopasta löydettiin yksi kvartsi-iskos, joka sijaitsi osittain sekoittuneessa mullansekaisessa hiekkakerroksessa. Löytöön ei selkeästi liittynyt rakennetta tai kulttuurikerrosta.

Ylemmän sekoittunut multa kerroksen löydöt ajoittuivat 1900-luvulle tai aikaisintaan 1800-luvun lopulle, koostuen metalliesineistä, tiilenpaloista, lasista ja fajanssista.

Kuva 4. Koekuoppa 1, länsiprofiili.

Kuva 5. Kvartsi-iskos noin 50 – 60 cm syvyydestä.

Kuva 6. Koekuopan 1 multakerroksen löytöjä.

Koekuoppa 2

Koko noin 50 cm x 50 cm

0 – 50 cm	Sekoittunut muta, jossa runsaasti historiallisen ajan löytöjä.
50 – 55 cm	mullansekainen hiesu, tästä kerroksesta kivilaji-iskos.
55 – 60 cm	punaruskea hiesu
60 – 72 cm	hiesu, jossa pyöreitä kiviä. Puhdas pohjamaa.

Koekuopan mielenkiintoisimpana löytönä voidaan pitää kivilaji-iskosta sekä punertavan hiesun kerrostumaa noin 55 – 60 cm syvyydessä pinnasta. Punertava hiekka saattaa liittyä lähistöllä sijainneen kivilautisen asuinpaikan toimintaan.

Vaikka kuopan alimmat kerrokset seulottiin käsiseulalla, ei kerroksesta tehty kivikauteen viittaavia löytöjä.

Kuva 7. Koekuoppa 2:n multakerroksen löytöjä historialliselta ajalta.

Kuva 8. Koekuopan 2 pohjoisprofiilin koillisosassa havaittiin noin 5 cm paksu punertavan hiesun kerros. Maastotutkimuksissa ilmiön luonne ei tarkasti selittynyt. Samasta kuopasta, punertavan maan yläpuolelta löytyi kivilaji-iskos.

Koekuoppa 3

Koko noin 60 x 60 cm

0 – 50 cm sekoittunut multa. Juuria ja historiallisen ajan löytöjä.

50 – 60 cm mullansekainen hiekka

60 – 67 cm hiesuinen hieta, jossa kiviä. Puhdas pohjamaa.

Koekuoppa oli kaivettuista koekuopista itäisin.

Kuva 9. Koekuopan 3 profiilin koilliskulma.

Kuva 10. Historiallisen ajan löytöjä koekuopasta 3.

Koekuoppa 4

Koekuopan koko noin 40 x 40 cm.

0 – 33	sekoittunut multa, jossa runsaasti historiallisen ajan löytöjä (1900-luvun alkupuoli).
33 – 45	Ruskea hiesu, jossa muutamia kiviä. Puhdas pohjamaa.

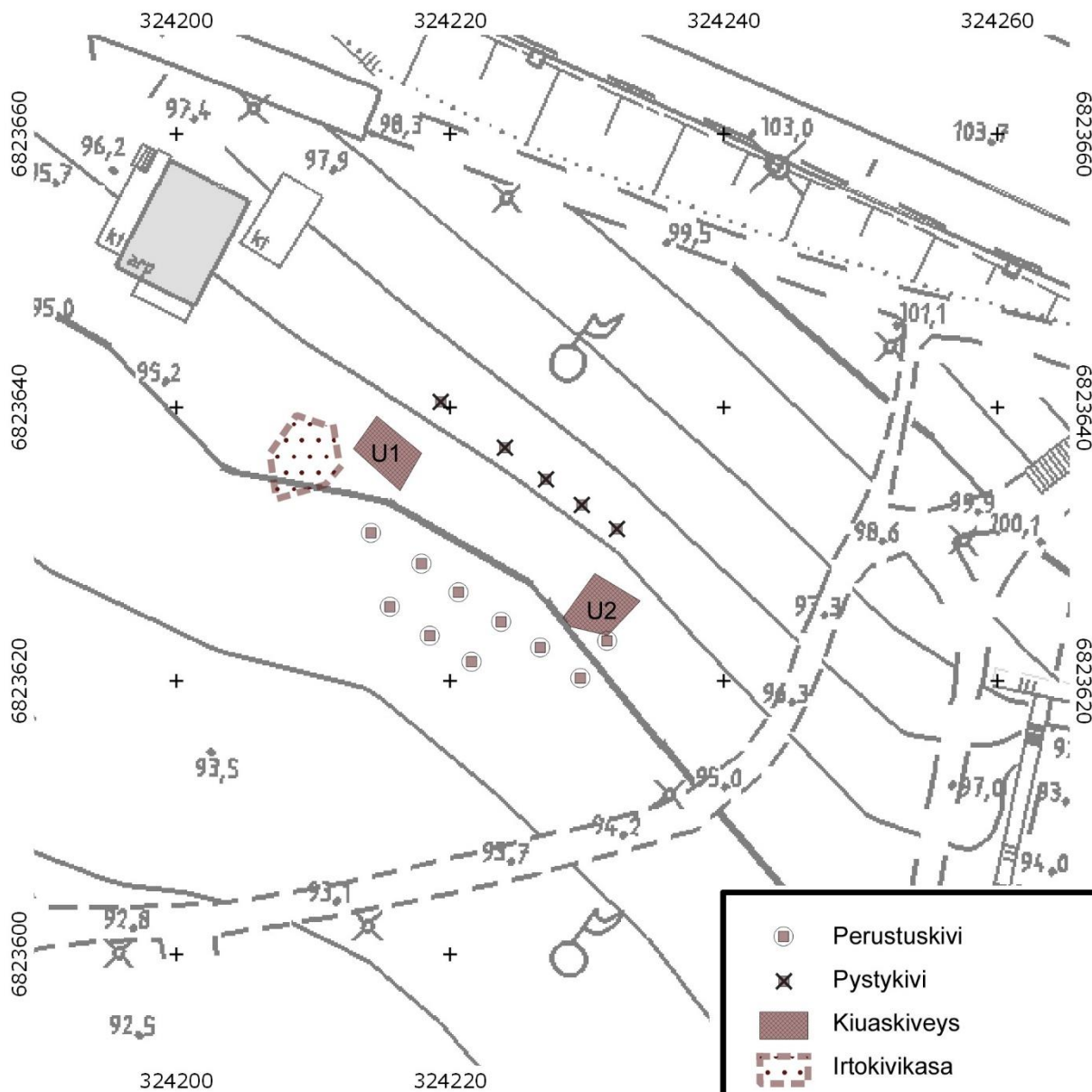
Koekuopassa oli havaittavissa ainoastaan ohut mullansekaisen hiekan kerrostuma. Paikalta on saatettu kaivaa maata paikalla sijainneen Pispän riiden purkamisen yhteydessä, sillä koekuopassa oli ohuempi multakerros kuin muissa koekuopissa sekä puhtaan pohjamaan ja sekoittuneen mullan vaihtumiskerros ei ollut yhtä selkeä kuin muissa kuopissa.

Kuva 11. Koekuoppa 4, pohjoisprofiili.

4.2 Historiallisen ajan rakenteet

Yleiskartassa on esitetty myös alueen muut rakenteet. Rakenteita ei erityisesti tutkittu, mutta niiden maanpinnalle näkyvät osat mitattiin paikalleen. Rakenteiden sijainti on esitetty alla olevassa 4. Karttamerkintöjä selkeyttämään on alla kuvia kartassa kuvatuista rakenteista.

Kartta 4. Historiallisen ajan rakenteet. Mk 1 : 500.

Kuva 12. Itäisempi uunikiveys (Kartta 3: U2).

Kuva 13. Läntisempi uunikiveys (Kartta 3: U1).

Kuva 14. Pohjoisenpuoleisia pystykiviä.

Kuva 15. Irtokivikasa alueen länsiosassa.

Kuva 16. Rakennuksen perustuskiviä (punaisella) sekä itäisempi uuni (sinisellä merkinnällä nähtynä lännestä.

Kuva 17. Rakennuksen perustuskiviä (punaisella) sekä itäisempi uuni (sinisellä merkinnällä nähtynä lännestä. Etualalla koekaivettua aluetta.

Kuva 18. Koekaivauksen mielenkiintoisimmat löydöt. Vasemmalla koekuopasta 2 löydetty kivilaji-iskos ja oikealla kvartsi-iskos koekuopasta 1.

5 Yhteenveto

Tehdyssä koekaivauksessa ei havaittu selkeitä merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksestä. Selkeimmät löydöt olivat kvartsi-iskos koekuopasta 1 ja kivilaji-iskos koekuopasta 2. Epävarma havainto likamaasta tehtiin koekuopasta 2 (punertava värjäytynyt maakerros), tosin siihen ei liittynyt selkeästi löytöjä, vaikka maa seulottiin pienisilmäisellä seulalla. Kaikista koekuopista havaittiin noin 0,3 - 0,5 metriä paksuja sekoittuneita kerroksia, mutta nämä ilmiöt liittyvät alueen nuorempaan, 1900-luvun, maankäyttöön. Koekaivauksen yhteydessä kaivetulta alueelta ei tehty havaintoa kiinteästä muinaisjäännöksestä. Kvartsi- ja kivilaji-iskoksen löytymisen perusteella alueella on ollut kivikautista toimintaa, joka on todennäköisesti joko ollut hyviin pienimuotoista tai jäänteet siitä ovat pääosin tuhoutuneet nuoreman maankäytön tuloksena.

Tampereella 2020 Kalle Luoto

FM, arkeologi

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

6 Lähteet

Adel, Vadim 2008. Ylä- ja Ala-Pispalan sekä Tahmelan arkeologinen inventointi 2008. Pirkanmaan maakuntamuseo, kulttuuriympäristöyksikkö.

Lähdesmäki, Ulla & Palokoski, Marita (toim.) 2005. Pirkanmaan kiinteät muinaisjäännökset II. Tampere, Pirkanmaan maakuntamuseo I. Pirkanmaan liitto. Tampereen museon julkaisuja 86.

Salo, Unto 1988. Tampereen esihistoria. Tampereen historia I. Tampereen kaupunki.

Tupala, Ulla 2010. Tampere, Pättiniemenpuisto/Pispän kivikautinen asuinpaikka Arkeologinen valvonta ja koekaivaus 2010

Sähköiset lähteet:

Tampereen kaupunki, wms palvelu: Kantakartta

Museovirasto: Muinaisjäännösrajaukset: wms palvelu.

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna
Kohteen Tampere Pispä (837010001) tiedot:

https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=837010001